Finansutskottets betänkande

1983/84:12

om förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen (1956:236) (prop. 1983/84:32)

I detta betänkande behandlar utskottet
proposition 1983/84:32 om förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen (1956:236) samt

de med anledning av propositionen väckta motionerna
1983/84:38 av Lars Tobisson m. fl. (m) och
1983/84:42 av Kjell Johansson (fp).

Propositionen

I proposition 32 har regeringen (finansdepartementet) efter föredragning av statsrådet Kjell-Olof Feldt föreslagit riksdagen att godkänna att regeringen förordnar om fortsatt tillämpning av 2–4, 6, 8 och 9 §§ allmänna prisregleringslagen (1956:236) under tiden den 21 december 1983–den 20 december 1984.

Det allmänna prisstoppet, som inledningsvis gällde t. o. m. den 20 december 1982, förlängdes och gällde, med vissa ändringar (SFS 1982:891 och 1983:25) t. o. m. den 28 februari 1983. Det ersattes då övergångsvis av en skyldighet att förhandsanmäla prishöjningar på viktigare varu- och tjänsteområden (SFS 1983:78). Mot bakgrund av att prisutvecklingstakten kunde bedömas som lugn avvecklades skyldigheten att förhandsanmäla prishöjningar med verkan fr. o. m. den 24 september 1983 (SFS 1983:783).

I propositionen framhålls att den av regeringen förda ekonomiska politiken förutsätter att atgärder kan vidtas på ett brett fält, bl. a. i form av ingripanden mot prisstegringar. I årets finansplan (prop. 1982/83:100 bilaga 1) underströks det angelägna i att motverka att den prishöjning som är en ofrankomlig följd av devalveringen i oktober 1982 leder till en varaktigt hög inflationstakt och att det är en central uppgift att bryta de inflationsförväntningar som vuxit sig fast i den svenska ekonomin under det senaste decenniet. I den reviderade finansplanen (prop. 1982/83:150 bilaga 1) redovisades målet att nedbringa den svenska inflationstakten till nivån 4 % under år 1984. Det är av utomordentligt stor betydelse att företagen anpassar sina investerings- och kostnadskalkyler till detta mål. Av propositionen framgår vidare att regeringen, genom bl. a. SPK, kommer att noga följa hur prissättningen utvecklas och inte tveka att vid behov tillgripa erforderliga åtgärder, om priserna skulle höjas på ett sådant sätt att det uppställda målet

Rättelse: S. 1, rubriken Står **1956:326** Rättat till: **1956:236**

äventyras. Att förhandsanmälningsskyldigheten nu har avvecklats bygger således på förutsättningen att företagen visar ansvar och iakttar stor återhållsamhet i prissättningen framöver.

Mot bakgrund av den synnerliga vikt som inflationsbekämpningen nu har mäste således, liksom tidigare, vid behov olika former av prisregleringar snabbt kunna tillgripas som ett led i den samlade ekonomiska politiken. Giltighetstiden för den allmänna prisregleringslagen bör därför förlängas.

Motionerna

I motion 38 av Lars Tobisson m. fl. (m) och motion 42 av Kjell Johansson (fp) hemställs

att riksdagen avslår proposition 32.

I *motion 38* framhålls att svenska och internationella undersökningar visar att prisregleringar praktiskt taget alltid har negativa verkningar på det marknadsekonomiska systemets funktionssätt och aldrig varaktigt kan hålla ned prisstegringen. Genom att störa marknadsprisbildningen verkar prisregleringar snarare långsiktigt uppdrivande på inflationstakten.

Det bästa sättet att hålla tillbaka prisstegring är i stället en effektiv konkurrens. Den gällande prisregleringslagens utformning - men inte dess tillämpning – innebär ett förord för konkurrenslinjen framför regleringsmetoden. Karaktären av beredskapslag är ett tecken härpå. Under normala förhållanden kan konkurrensen utgöra prisregulator, medan prisreglering bör tillämpas endast i undantagsfall.

I motionen understryks att om det finns en tilltro till regeringens vilja och förmåga att föra en restriktiv stabiliseringspolitik, behövs knappast någon priskontroll. Om regeringens stabiliseringspolitiska trovärdighet däremot är låg, kommer inte prisreglering att kunna påverka inflationen på lång sikt.

Slutsatsen blir att en förlängning av prisregleringslagen ej är något effektivt medel för att bekämpa inflationen. Den allmänna prisregleringslagen bör därför inte förlängas ytterligare ett år.

I *motion 42* anförs att prisreglering inte tjänar syftet att hålla tillbaka prishöjningar, annat än som selektivt prisstopp under en mycket kort tid. En längre tid av prisreglering har tvärtom negativa effekter på företagsamheten och konkurrensläget mellan olika företag.

Regeringen motiverar sitt förslag med att det kan bli nödvändigt att med kort varsel kunna införa olika former av prisregleringar som ett led i den ekonomiska politiken. Denna bör i stället föras med mer generella instrument och inte olika typer av administrativa regleringar.

Motionären anser därför att det inte finns någon anledning att ytterligare förlänga tillämpningen av den allmänna prisregleringslagen. I stället bör regeringen, om behov av sådana regleringar skulle inträffa, begära riksda-

gens godkännande. Detta kan ske med kort varsel genom förslag till riksdagen i vanlig ordning.

Utskottet

I *motion 38* anförs att en förlängning av tillämpningstiden för prisregleringslagen inte är något effektivt medel för att bekämpa inflationen. Motionärerna hänvisar bl. a. till de resonemang om prisregleringars negativa effekter som redovisas i prisregleringskommitténs betänkande.

Även i *motion 42* avvisas en förlängning av tillämpningstiden för den allmänna prisregleringslagen. Motiven för detta är i stort desamma som anges i motion 38.

Utskottet behandlade i november 1982 en motion med liknande innebörd som i nu aktuella motioner. Utskottet ansåg då att prisregleringar i första hand är ett medel i stabiliseringspolitiken. För att långsiktigt kunna bekämpa prisstegringarna behövs det såväl en målmedveten ekonomisk politik som en effektiv konkurrenslagstiftning.

Utskottet anser alltjämt att enbart prisregleringar inte kan användas för att på längre sikt hålla tillbaka prisstegringarna. Under begränsade perioder kan de emellertid vara ett verkningsfullt komplement till andra ekonomisk-politiska åtgärder. Utskottet tillstyrker därför att tillämpningstiden för prisregleringslagen förlängs.

Det finns emellertid skäl att göra en modernisering och en allmän översyn av prisregleringslagen. Enligt vad utskottet erfarit kommer en sådan översyn att påbörjas under hösten 1983. Utskottet förutsätter att utredningsverksamheten sker utan onödiga dröjsmål.

Utskottet tillstyrker propositionens förslag och avstyrker motionerna 38 och 42.

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till proposition 1983/84:32 och med avslag på motionerna 1983/84:38 och 1983/84:42 godkänner att regeringen förordnar om fortsatt tillämpning av 2–4, 6, 8 och 9 §§ allmänna prisregleringslagen (1956:236) under tiden den 21 december 1983–den 20 december 1984.

Stockholm den 10 november 1983

På finansutskottets vägnar
ARNE GADD

Närvarande: Arne Gadd (s), Björn Molin (fp), Lars Tobisson (m), Paul Jansson (s), Nils Åsling (c), Per-Axel Nilsson (s), Lennart Blom (m), Roland Sundgren (s), Christer Nilsson (s), Filip Fridolfsson (m), Rolf Rämgård (c), Torsten Karlsson (s), Hugo Hegeland (m), Gerd Engman (s) och Hans Petersson i Hallstahammar (vpk).

Reservationer

1. Lars Tobisson, Lennart Blom, Filip Fridolfsson och Hugo Hegeland (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 3 som börjar med "Utskottet behandlade" och slutar med "och 42" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den i motionerna framförda uppfattningen att det inte finns någon anledning att förlänga tillämpningstiden för prisregleringslagen.

Enligt utskottets mening är det hög tid att avbryta den nära nog automatiska årliga förlängningen av tillämpningstiden för denna lag. Redan det förhållandet att en beredskapslagstiftning, avsedd för extraordinära krislägen, varit i oavbruten tillämpning i elva års tid är egentligen anledning nog. Genom att kontinuerligt och slentrianmässigt förlänga tillämpningstiden ger nämligen riksdagen regeringen ett förhandsgodkännande att utnyttja olika former av prisregleringar, som den vid ett givet tillfälle finner lämpligt.

Utskottet vill i detta sammanhang klarlägga att även om lagen inte är i tillämpning, kan ändå regeringen utan riksdagens godkännande införa exempelvis ett allmänt prisstopp. Regeringen skall därefter underställa riksdagen beslutet för godkännande.

Genom att avslå regeringens förslag om förlängning förhindras alltså inte regeringens möjligheter att använda prisreglering. Från denna synpunkt är en förlängning av tillämpningstiden både en onödig och obegriplig åtgärd.

Vad sedan gäller prisregleringar som stabiliseringspolitiskt instrument vill utskottet anföra följande.

Svenska och internationella undersökningar visar att prisregleringar praktiskt taget alltid har negativa verkningar på det marknadsekonomiska systemets funktionssätt med bl. a. negativa effekter på resursallokeringen och aldrig varaktigt kan hålla ned prisstegringen. Genom att störa marknadsprisbildningen verkar prisregleringar snarare långsiktigt uppdrivande på inflationstakten. Dessa erfarenheter bekräftas i en utvärdering av den svenska prispolitiken under 1970-talet, som utförts av prisregleringskommittén. I sitt slutbetänkande, Prisreglering mot inflation? (SOU 1981:40), konstaterar kommittén att för att en prisregleringspolitik skall ha en chans till framgång, måste det röra sig om ett sällan förekommande ingrepp av extraordinär karaktär i kombination med omfattande stabiliseringspolitiska åtgärder av annat slag. Utredningen konstaterar vidare att det svenska systemet med prisreglering och prisövervakning efter år 1972 inte haft sådan undantagskaraktär.

Efter en bedömning av den förda prispolitikens effekter ger prisregleringskommittén följande rekommendation (s. 126):

"En huvudslutsats blir därvid att prispolitiken inte bör fortsätta i sin nuvarande form. Detta innebär i första hand att formella prisregleringar enligt prisregleringslagen inte bör tillämpas som ett reguljärt inslag i den ekonomiska politiken."

Enligt utskottets uppfattning kan prisreglering aldrig vara ett effektivt medel att bekämpa inflationen. Mot här angiven bakgrund anser inte utskottet att tillämpningstiden för prisregleringslagen skall förlängas.

dels utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

att riksdagen med bifall till motionerna 1983/84:38 och 1983/84:42 avslår proposition 1983/84:32 om fortsatt tillämpning av 2–4, 6, 8 och 9 §§ allmänna prisregleringslagen (1956:236) under tiden den 21 december 1982–den 20 december 1983.

2. Björn Molin (fp), Nils Åsling (c) och Rolf Rämgård (c) anser att den del av utskottets yttrande på s. 3 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "prisregleringslagen förlängs" bort ha följande lydelse:

Prisregleringskommittén har i sitt betänkande Prisreglering mot inflation? (SOU 1981:40) visat att prisregleringar i sig inte bidrar till en lägre inflationstakt. I undantagsfall och under begränsade perioder kan prisstopp användas som ett komplement till andra ekonomisk-politiska åtgärder. Utskottet anser det angeläget att tillämpningstiden för den allmänna prisregleringslagen förlängs med ett år.